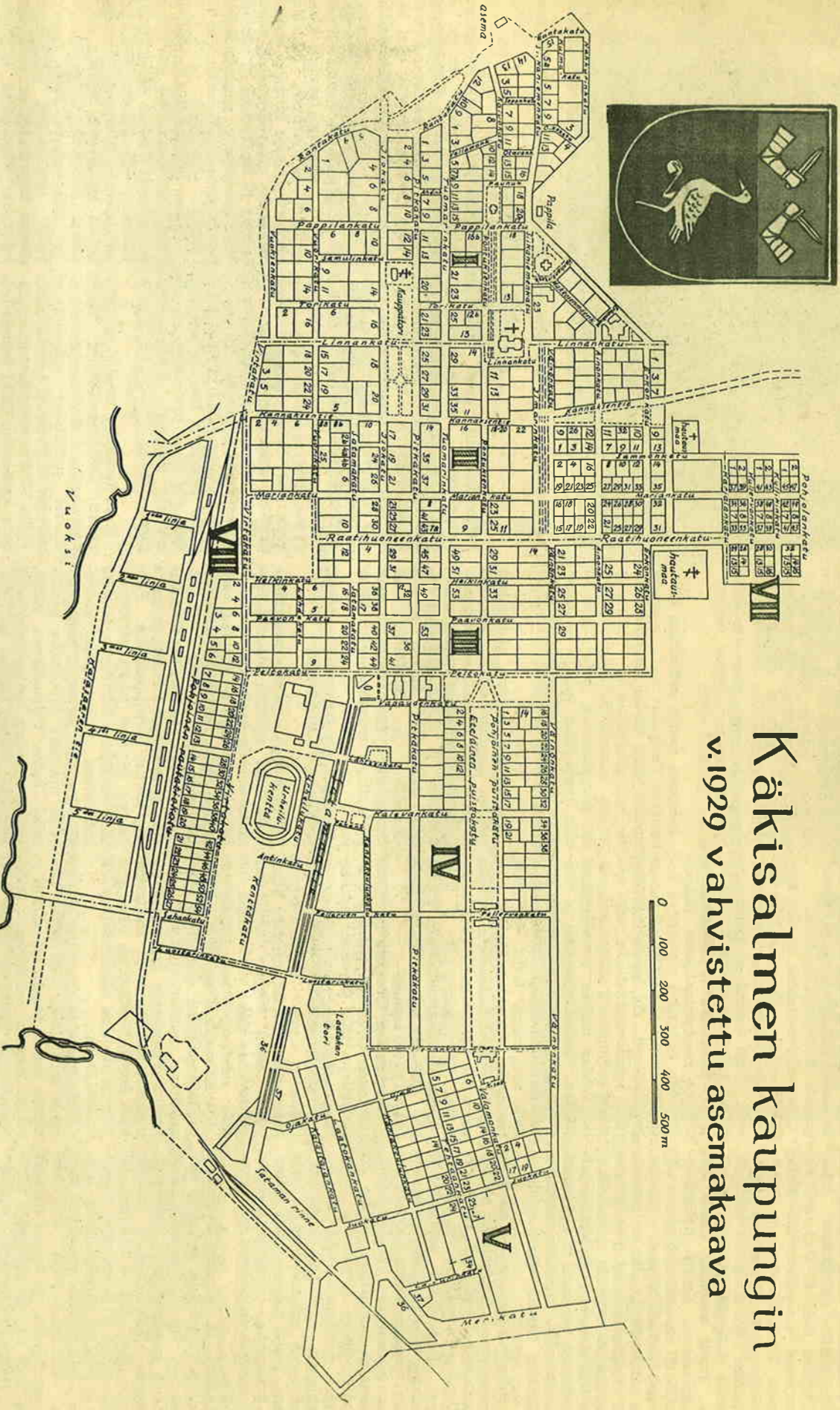

Pitäjä pitäjältä

KÄKISALMI

Käkisalmen kaupungin

v.1929 vahvistettu asemakaava

Käkisalmen kohtalonvaiheita

Kuudelta vuosisadalta

Käkisalmen historia liittyy linnan historiaan ulottuen 1200-luvulle.

Alkuun lienee paikalla ollut esihistoriallinen kylälinna Suomenveden pohjasta Laatokkaan ulottuvan tärkeän vesireitin itäisessä päätepisteessä. Kylän vanhaisin nimi oli **Karjola**, vengijäksi **Karela**, joka voidaan lukea joko **Karjola** tai mahdollisesti **Karjala**. **Kylällä on ilmeisesti ollut merkitystä kauppapaikkana ja sellaisenaan sitä tuli Vengjän ja Ruotsin riidanoih.**

Karjalan heimon itsenäisyys näytetään kestäneen 1200-luvun lopulle, jolloin se oli liitossa Novgorodin kanssa Kolmannen ristiretken perästä 1294 ruotsalainen sotajoukko valtasi linnan, josta karjalaiset tällöin lienevät käyttäneet nimeä **Käkisalmi**, sillä ruotsalaisten valloittajain käyttämä nimi **Kexholm** on ilmeinen vähänönsuomalaisesta nimestä. Jo seuraavana vuonna novgorodilaiset valtasivat linnan takaisin.

V. 1310 novgorodilaiset hävitettiin linnan suojaan syntyneen kaupungin ja rakensivat uuden. Neljä vuotta myöhemmin karjalaiset, joiden suhteet Novgorodiin olivat kakenneet, valtasivat linnan vengjalaisita, mutta kun he eivät jaksaneet pitää sitä hallussaan omien voimien, kutsuivat he ruotsalaisia avukseen. Novgorodilaiset saivat kuitenkin linnan haltuunsa ja rakensivat ankarasti karjalaisia kapinostoijoita.

V. 1360 tulipalo hävitti linnan lähes perusteellisesti, mutta neljä vuotta myöhemmin novgorodilaiset olivat rakentaneet uuden linnan, jonka keskeisenä osana oli ampu-maretiltä varustettu torni. Monien muutosten jälkeen tämä torni on perustositnaan sama kuin tänäkin päivänä.

Ruotsalaiset rakentamassa

1500-luvun viimeiselle kymmenelle asi Käkisalmi sai elää jokseenkin rauhanassa, kunnes Pontus de la Gardie ryhtyi marraskuussa 1580 suunnittelemaan linnan uudelleenrakentamista ja sai linnan antautumaan.

Valtauksen jälkeen ruotsalaiset ryhtyivät vahvistamaan linnan rakentamista sen ympärille kiviset kenamallat ja sen ympärille rakennettiin muuri, jonka vielaikin ovat nähtävissä. Rakentamista jatkui aina vuoteen 1597, jolloin linnasta valtioiden välisen sopimuksen mukaisesti oli luovutettava jälleen vengjalaisille. Nämä jatkoivat linnan rakentamista ja siitä tuli niin tulla, että jaakko de la Gardie ruotsalais-suomalaisine joukkoineen sai linnan haltuunsa vasta puoli vuotta kestäneen piirityksen jälkeen 1600-luvun puohevälissä vengjalaiset jälleen yrittivät valloittaa linnan ja olivat vähällä saadaakin sen haltuunsa parin sadan miehen vahvuuselta puolustusjoukkoita.

Tämän piirityksen perässä sai Käkisalmi olla rauhanassa puolen vuosisadan, kunnes se Suuren pohjansodan kohtalokkassa vaiheissa taas joutui vengjalisten sotilaallisen huomion kohteeksi, kun Pietari Suuri Nevan suulle rakentamassa uuden pääkaupungin turvaamiseksi lähenn suunnalta tahoit valloittaa Vii-purin ja Käkisalmen. V. 1710 nämä molemmat linnoitukset joutuivat vengjalisille.

Käkisalmea kohtasi perusteellinen häviö

Vielä kymmenen vuotta Uuden kaupungin rauhan (1721) jälkeen Käkisalmen henkikirjoissa oli vain 30 miestä ja 15 naista. Rajan siirtymä Kymijokeen oli Käkisalmin rajainnana menettänyt merkityksensä, samoin kaupunkina, sillä sen asioiden hoito jäi maaseudun viranomaisille. Vasta 1800 Käkisalmi sai oman raastuvan. Tällöin sen asukasluku oli vain 400 henkeä.

Rauhallista kehitystä

Vasta sen jälkeen, kun Vanha-Suomi v. 1812 oli liitetty muuhun Suomeen alkoi Käkisalmen rakentamisen, mutta perin hitaan kehityksen aika. Kovaa kokonut kaupunki sai seuraavinkin vuosikymmeninä kokea kovia takaiskua. Niinpä 1856 avattiin Saimaan kanava merkiksi Käkisalmele laajojen menetyksiä kauppa-alueestaan. Seuraavana vuonna tapahtunut Vuoksesta laaku vai kaupungin vierisevirtaavan mahtavan virran melkein kului ja niin menetettiin tuotoista lohienkalastuspaikka ja kaupungin Laatokan satama mataloitui vaikeakulkuisiksi. Samaan aikaan Käkisalmin menetti myös silloin suurimman tulolähteen, viinannäytymän vuokraoikeuden. Asukasluku, joka v. 1840 oli 1413 henkeä, laski vteen 1860 mennessä 1181 henkeen.

Sivistyksellisten olojen kohottaminen, satamien uudistaminen, ja kaupungin yhdistäminen maan

Varuskuntakaupunki

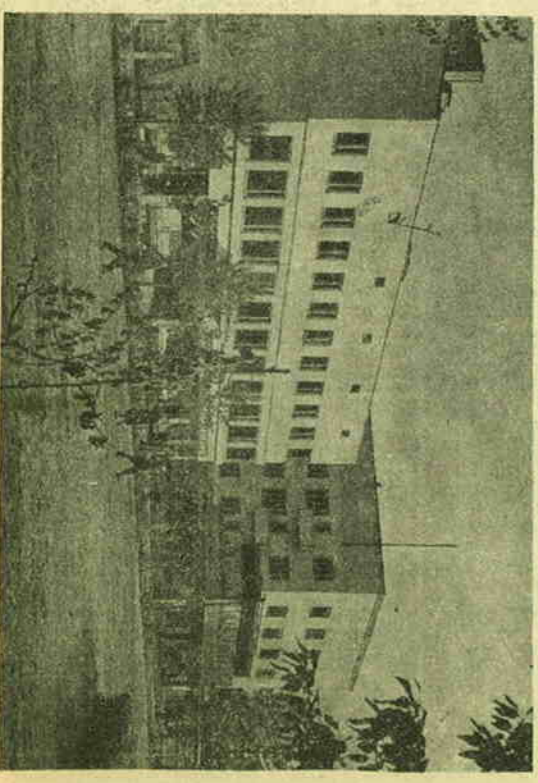
rautatieverkkoon olivat keskeisimpiä kysymyksiä kaupungin hallinnossa. Kaupungin elämän elvyttämiseen myös Käkisalmen kaupunkilaisissa näkyi varuskunnan vaikutus. Oihan kaarimies ja sotilaita, jotka toteutettiin varuskunnan vaikutus. Oihan kaarimies ja sotilaita, jotka toteutettiin varuskunnan vaikutus. Oihan kaarimies ja sotilaita, jotka toteutettiin varuskunnan vaikutus.

Varuskunnan vaikutus oli merkittävä, ja se vaikutti kaupungin kehitykseen. Varuskunnan vaikutus oli merkittävä, ja se vaikutti kaupungin kehitykseen.

Waldhoffin selluloosatehtaan rakentaminen

Sen vaikutuksesta kaupungin asukasluku kaksinkertaistui, ja suuren teollisuuslaitoksen vaikutus säteili monin tavoin kaupungin elämään ja kaus sen rajojen ulkopuolelle.

Vielä selvemmin ja näkyvämmiin Käkisalmen kaupunkilaisissa näkyi varuskunnan vaikutus. Oihan kaarimies ja sotilaita, jotka toteutettiin varuskunnan vaikutus. Oihan kaarimies ja sotilaita, jotka toteutettiin varuskunnan vaikutus.

Vanhoja tuttuja rakennuksia tornin laidalla.

Priozérsk — entinen Käkisalmi

Neuvostoliittolaista kuvausta jälleensuomenneustusta kaupungista

Vaikkakaan viime sodan jälkeisen rakentamien Käkisalmen, jonka nykyinen nimi on Priozérsk, kuvataan samannimisessä kirjassa. Tämä 123 sivuinen, taakselin kokoinen teos on painettu Leninigradissa 1960, joten sen esittämät tiedot eivät siis ole aivan tuoreita, mutta uskomme niiden silti kunnostavan entisiä Käkisalmenalaisia. Ei ole ollut mahdollista selvittää kaikkia kirjassa mainittuja ja palkannimik, jotka on muuttettu venäjän kieliseksi. Selostamme lopussa on kuitenkin kymmenkunta Käkisalmen ja lähiseutujen palkannimeä entisessä ja nykyisessä muodossaan. Priozérsk merkitsee »järven lähellä olevaa».

Priozérsk-kirjassa on otteittain suomenkielisiä Käkisalmen yhteiskouluista ylioppilaaksi tulleet Eva Elvi Nonsainen, o.s. Kauppiainen, joka VR:n palveluksessa alkkeille siirtyttyään on opettanut venäjän kielellä Lappeenrannan lyseossa ja työväenopistossa. Karjalan kannaksen luonto on maanuksella. Varsinkin Priozérskin ympäristöt ovat kauniita. Kaupungin lähiseudella levittäytyy Vuostin-Joen runsasvetinen ja laaja suisto. Täältä autkaa ihana maisema Laatokalle — maamme kaikkien suurimmalle ns. maan veden vesistöille.

Etelässä ja lännessä kaupunkia ympäröi Vuoksi-Joen verkoston monilukuiset järvet. Jokaisella niistä on oma kaunionsensa ja omat suunionsensa. Gusenoje-järvi (Haanhjärvi), joka sijaitsee Laatokan läheillä olevan kyläseuruston alueella, muistuttaa ääriylivoituaan haanhen jättiläismäistä, venyttyä kaunlaa. »Marmorin»-järvi turistikutsun lähellä, on saanut nimensä siltä, että sen granittipohja näyttää marmoripiteistä. »Ostrosno»-järvi (silahduttava) samannimisessä rautatieaseman lähellä otetaan tuu koisista runsasvetisyydellään ja ääriylivojensa pehmeydellä. Näin on kaikkialla Karjalan kannaksella. Suotta eivät turistit nimittäkään tätä paikkaa »Vaaleanvärinen järven seuduksi». Ei ole helpoa laakea yhteen Vuoksen jokiuoman monilukuisia, hajallaan olevia saaria kkaan. Kaikkiaan niitä on noin 600 ja melkein jokaisen jokentkin erottautuu naapuristaan. Muutamat niistä ovat tiheän metsän peitossa, toiset esittäytyvät granittikaljoiden kunnallisen näköalaa ryykittöinä, kolmannet ovat tulvaniittujen tai matalien, huuheidon peikkujen peittämiä. Järven ja huuhettien havumetsien ympäröimänä Priozérsk on esinimittä yksi Karjalan kannaksen kauneimmista kaupunkeista. Aivan Laatokan-järven rannalla, siellä missä joskus alkuseit kilometrin laiturin, alukset jotka suuntaavat matkansa Valamon saarelle, nyt levittäytyvät seluloostehtaan rakennuksiin. Vuoksen laakun suulla tehtaan mereen pistävään aukkurointalaturin äärellä voi

usein nähdä Laatokan kytäjää, jotka tuovat puurake-ainetta Autononimiseen Neuvosto-Karjalasta. P:n seluloostehtaan tuotta kokennan lajin seluloosaa, joka menee tekoalikkitehtaan valmistukseen. Viime vuosina on tämän tuotantolaitoksen kapasiteetti huomattavasti laajennettu. Tehtaan kallethiivi on menestyksellisesti ottanut käyttöön tekojosen menetelän auttomatoiminnan sulfridiseluloosan keittämässä. On oettu käyttöön uusia kattila-agregattoita, jotka toimivat polyymittisellä hiilipolitoimella. Tehdas tuottaa vuoroaudessa 200 ton. viskoosiseluloosaa ja vuodessa n. 80 000 tonnia. Ei ole valkea kuvittella kuinka merkityksellisiä ovat nämä luvut, jos ottaa huomioon, että pelkessä seluloovan vuoroaustuotannonsta voidaan valmistaa 1 500 000 metriä silkkikangasta.

Sotienvuotensaunanjälkeisen aikana (vv. 1950—65) seluloosan tuotanto kasvaa 88 000 tonnia.

Yksi tehtaan työosasto valmistaa tuotannon alkulista jätteistä erilaisia tölöjä, joita käytetään asunotirakennustyössä.

Suurta kunnioitusta sekä tehtaan työläisten että kaupunkilaisten keskuudessa nauttii nykyään elikkellä oleva Sergei Vasiljevitsch Pokrovskij, joka vielä äskän oli eräs seluloostehtaan johkokenttiöitä. Kuitenkin Pokrovskij on elikkellä aihoostaan »paperilla». Ammatkkaan insinööri-arkkitehti, hän kuuluu Priozérskin kaupunginseurostoon. Huolimatta 85 ikävuodestaan Sergei Vasiljevitsch väsymättä ahertaa työväen läken edustajavollisuudessa.

Seluloostehtaan alueella on myös sprititehdas, joka antaa vuosittein satoja dekalitroja spritiä ja satoja tonneja rehuhivaa. Seluloostehtaan tuotannon jätteet ovat sen (springin) valmistamisen raaka-ainetta.

Kaupungin vanhin teollisuuslaitos on seba, joka tuottaa korkealaatuisia sahatekeraa. Se lähese Neuvoston valtaville työmaille sekä kansandemokraattislin mailhin. V. 1967 seba tuotti yli suunnitelman 4 000 m³ sahatekeraa.

Viime vuosina sahalaitos on ruvennut valmistamaan pulsia pakkauslaitokelta maamme useiden kaupunkien tilauksista. Työssä on pelkälleen sanoo, että 19-sataluvulla laatokseilla kolmi yksi ainoa printtiäinen raamisaaha kaupungin tavetta tydyttämässä.

Teollisuuden nähdän suuri merkitys on myöskin granittin louhinnalla, jota harjoitetaan »Kuznetsovo» louhinta-alamalla; se sijaitsee kaupungin pohjoispuolella.

Äskettäin eräs prikaati valmistasi laattoja yli 80 m²m suuruisessa mihkäläessä. Yksi näistä laatoista, suunnuteltiin 18 m² — käytettiin S. M. Kirovin muksopatsaan jalustaan Platigorskissa. Priozérskin granittista on pystytetty myöskin

Kaikkien suurin paikallisen teollisuuden lukevryys on aluusekuvakauda, jonka tuotto menee maamme eri kaupunkeihin. Priozérskin lähellä olevalle brigadon (Parnä) asuinalueelle, jossa joskus on ollut Permoivan rauunio — jaksetain sijottu ravinvalokombinaatti.

Valittomasti kasvava kaupunkilin autojen sijoituspaikkoja. Edelleen on järjestetty säännöllinen autovuokaus kolhoosien kesken: »Anttikainen» ja »Juzerinskunimiset» sekä sovhoosien kesken nimillä »Melnikov» ja »Sudakov», sekä »Kommunar», ynnä toistenkin kaupunkipiirien asunustekustien kansa.

Kaupungissa linjurit liikennöivät kolmea vakinaista reittiä.

Priozérskin kalamistustehtaan seene, joka sijaitsee »Mortorojen» asuinalueella kehittääkin uusia kalajajaja Laatokan ja Karjalan kannaksen järven eläimistöön rikastuttamiseksi.

Joka syksy pannaan konehauontotaa yli miljoonaa mihkannaa, jotka on koottu pyyntipolkoilla. Päälässa ne ovat lohen, järviorelin ja nieriälisen mihkannua. Miedistä kehittyneet kalapolkaset päästetään kevyillä järven. Tehdas vielä jeele muuttakin arvokkaita kalajajaja, kuten Peljusjärven silka, Baitkalin multkan kasusa riekeryttyä »rpusia». Näiden kalojen miki tuodaan Volhoivin kalansäilytysasemailla. V. 1968 Priozérskin tehallaa konehauodontin muuttama miljoonaa silkkalajon mihkannua. Priozérskin eläimistönin mielekkeitöistä työitä johtaa alkaesiminen mahtin turkistehtokseen lähellä oleva hankinta-

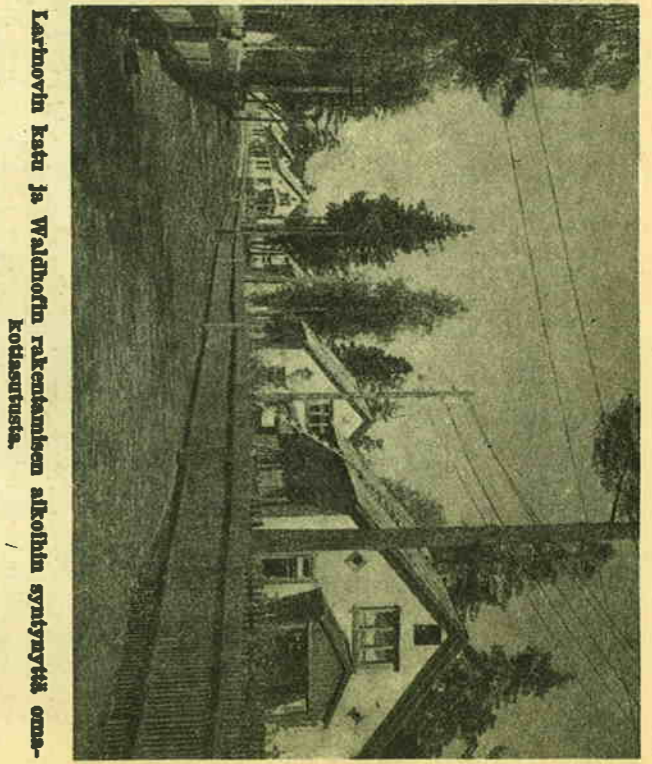
toimisto, joka sijaitsee »Jasnoje» (»selkeä» kirkas) asuinalueella. Täällä kasvatetaan ja hoidetaan hopea-mustaohioista kettuja. Tällaisia eläimistöjä on perustettu Priozérskin kaupunkialueen muutamihin muuhinkin kolhooseihin.

Priozérsk on Leninigradin alueen yksi maanviljelysperitkekkulista. Vuoden 1969—70 sodan — valkoisuu-malaisen kanssa — loputtua Karjalan kannaksen paikallinen väestö pakkoistrettiin Siss-Suomeen. Priozérskin kaupunkipiiriin, kuten yleensä monin muhin Karjalan kannaksen alueisiin nähdän täytyi kalkei asuttaa uudelleen. Neuvostokansa sanannukaisesti muodosti kolhooseja ja sovhooseja sautonomaille — lukuunottamatta muutamia vanhoja siellä täällä olevia maantilojen rakennuksia. Neuvostohallitus antoi siirtolaisille suuria alineellista avustusta edullisilla ehdodolla antessaan heille maatalouskoneita, karjaa, kyivösimenttiä. Tehävin tulos — maatalouden jälleenkenttämisen Karjalan kannaksella oli lyhyessä ajassa rakastu. Lukuisille pienille maantiloille syntyi valtavia kolhooseja ja sovhooseja, jotka varustettiin teknillän parhailta saavutuksilla.

Nyt Priozérskin kaupunkipiirissä laskeaan olevan 17 kolhoosia ja 5 sovhoosia sekä 2 kaaliandydy-artella.

Nämä kolhoosit ovat uhrauttavalla työllään hankineet itselleen olkuden osallistua koko Neuvostoliittoa edustavaan maatalousnäyttelyyn v. 1958.

Sitten sodan on Priozérskin ulkonäkö muuttunut aivan toisenlaiseksi. Siellä missä muutama vuosi sitten oli vain autioita tonetteja, nyt levittäytyy korttelittain asuinloja.

Larvovin katu ja Waldhorin rakentamien alkoihin syntyneitä omakotiasutusta.

Huomattavasti ovat kasvaneet kunnallisen rakennusohjelman 5000 kaupunkitietistä. Selhloostehtaan rakennusten pystyttämiseen Priozérskissä ilmestyy vielä kertaa viikossa sanomalehti »Punalainen» on luovutettu käyttöön n. 40 000 m² asuinhuoneiden laittapinta-ala.

Rakentajan ammatti on keuhkas kaikkein arvossapidetyin nykyisessä Priozérskissä. Eikä se ole ihmekään. Tokopa voi ilman ylipyrtä puhua Pri:n rapparitriekään työstä.

Viime vuosina on työläisten henkilokohdiansen työn tuloksesta rakennettu 85 taloa — 3100 m² yleisiä asuntoja. Nyt juuri lähenee loppuun vielä 100 talon pystyttämisen; nämä talot kuuluvat yksityisomistajille ...

Rautatieaseman lähellä on Priozérskin jokilikkemalaturi. Täällä keskikokona matkustajamooottorit alukset suoritavat säännöllisesti matkoja Kuoznetsovin asuinalueelle V, Tn, S.P.S:n turistikeskukseen Kirovin kolhoosin. Näillä reiteillä hotaas kahdeksan moottoriveneitä, jolhin mahduu 80—100 matkustajaa.

Nykyisin kaupungissa toimii 3 keskkoulusevelista oppilaitosta, siss-oppilaitos, työllisnuorisokoulu ja keskkoulu; näitten lisäksi alkeis- ja koulun ja kaksi 7-vuolokoulua. Koulujen pienimpiä varten on 2 lastenseimeä ja 3 lastentarhaa. Rakennuksessa, missä ennen Suurta isänmaallista sotaa oli metsätieteiden opisto, on nyt maatalousmekanikkosen oppilaitos. Samanlainen koulu on myös Melnikovin asuinalueella.

Määräytemekkoön — lähellä kaupunkin keskustaa — on rakennettu kaunis kalasikeroksinen talo; se on seluloostehtaan työllisille omistettu kulttuuritalo. Priozérskin keskuksessa on kaupungin kulttuuritalo, jonka näyttämölle vakinnasesti saapuvat Leninigradin konserttyhdietryksen, paikallisteatereliden ja taiteenharastajien kollektivit.

PERENNOJA II

Muistoja Käkisalmensta 40 vuoden takaa

Maksteri Eeva Kauppiainen jatkaa johtin alka sitten tehdeeskänne olleita muistelmiaan Käkisalmensta. Hän oli nuorena paimovyrana Käkisalmen papplian emäntänä v. 1931—1933.

Käkisalmi oli pieni kaupunki, mutta elämä sykki siellä yrittäilään vilkkaana. Vielä neljövuoosikymmentä sitten kaikki Käkisalmenlaiset tunnivat kolmen toisensa. Tosin uusi alka ryynisti sisään, kun Waldhorin tehdasta aloitettiin rakentaa ja kaupungin väkiluku kasvoi nopeasti muuttamassa vuodessa 1930-luvun alkupuolella. Elämän meno ja tyylit alkoi muuttua. Autoja ei vielä silloin ollut meidän tuttavapirissämme kenelläkään. Pappilan neljövuoosin silloin ajelimme maase-

Muistelmien kirjoittaja maksteri Eeva Kauppiainen

Seluloostehtadas (ent. Waldhor) nykyisessä asussaan.